ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№3(2)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 422 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish 18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi

Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiolingvistik yondashuv (gandbolchilar misolida)........ 23
G. A. Valiyeva

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari 27
Suyunova Surayyo Ulash qizi

Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish 31
Israilova Xusnida Adilovna

Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish 37
Raximova Feruza Najmiddinovna

Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish 42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna

Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari 46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna

Velosiped haydashning afzalliklari........ 49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi

Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане 54
Мирзакбарова Севда Вахиддиновна

Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari........ 58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna

Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ........ 62
Рахмонова Бахтигул Пайзиллоевна

Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi 65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi

Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari........ 71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi

Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish .. 76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich

Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili 83
Ismoilova N. Z.

Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni........ 87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich

Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati 91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi

Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi........ 95
Jurayeva Zulayxo Islomovna

Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida)........ 102
Islamova Dilfuza Dilshodovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni 107
Begmatova Nasiba Mengnarovna

Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi 112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li

Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades 118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna

Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida) 122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi

Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli 125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich

Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi 128
N. Q. Mamasidova

Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan refleksiv yondashuv (7-9-sinflar misolida) 131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanalievna

Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash 134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li

Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari 137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi

Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi 140
N. Sh. Miryusupova

Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari 143
Olimova Aziza Abdullayevna

Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari 147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi

Talabalarning psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari 150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich

Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi 154
Sadatov Chori Xolmuradovich

Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati 158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulxakimova Gulziyba Ziynatdinovna

Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi 162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish 165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi

Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта 168
Пак Диана Александровна

Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli 170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li

Innovatsion ta'lim muhitida talabalarning kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari 173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li

Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati 176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi

Duduqlanish nutq kamchiligini korreksiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish 180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna

Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования. 184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович

Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta’lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari........ 188
Azimova Nodira Hikmatovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo‘naltirishning pedagogik asoslari........ 191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi

Oliy ta’lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o‘qitilishining ahamiyati........ 194
Burkhanova Sabo Tulanovna

Oliy ta’lim muassasalarida O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitishning metodologik asoslari va muammolari........ 197
Norbutayeva Guzal Abdig‘ofurovna

Ta’lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari........ 200
Abdurashit Karimovich Avliyakulov

Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish........ 204
Daliyeva Eliza Zokir qizi

Badiiy-tarixiy meros asosida bo‘lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish........ 207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi

Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o‘qitish usullari........ 210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi

ESG tamoyillarini ta’lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko‘nikmalarini shakllantirish........ 216
Tursunova Shahzoda Baxromovna

Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье........ 219
Гулру Тургунова

O‘zini tarbiyalash (self-development) g‘oyasining Ibn Sino ta’limotidagi o‘rni........ 229
Usmanova E’zoza Zokirjonovna

Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды........ 234
Умматалиева Шерзода Шерали угли

Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish........ 239
Baratov Nasriddin Karshibayevich

O‘smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlari........ 243
Fayziyeva Nodira Sobirovna

Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari........ 247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova

Inklyuziv ta’lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o‘rta ta’lim maktablari misolida)........ 252
Abdug‘aniyev Abdurauf Abdumannonovich

O‘zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati........ 257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich

Belbog‘li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o‘rni va metodik imkoniyatlari........ 261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o‘gli

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 265
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi 270
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli

Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlik misolida) 275
Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li

O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari 278
Suvanova Baxtigul Baxridinovna

Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari....283
Azimov I. T., Mirzayeva N. I.

Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish 288
Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna

Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi 292
Nazarov Nuriddin Baxranovich

Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli 297
Jabborova Yulduzxon Hasan qizi

Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari....301
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna

Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni....304
Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna

Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства....307
Ф. Равшанов, Л. Сохибова

Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati....311
Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi

Texnologik ta'limda xorijiy tajriba 316
Lochinbek Abdirasulov

Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari....319
Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida....324
Soatova Hilola Shuhrat qizi

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida....328
R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov

Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ....332
Чернова Татьяна Алексеевна

O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri 335
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi

Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari 339
D. G. Umnov

Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari....344
Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari 347
Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi 351
Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi

Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi 354
Ikrom Qodirov

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati 357
Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna

Davlat boshqaruvi tizmida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi 361
Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li

Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari 364
Babakulova Dilnoza Ramazonovna

Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi 367
Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari 370
G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna

Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi 373
Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi 377
Kozimova Sadoqat

Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari 380
Majitov Turg'unali Anvar o'g'li

Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar 383
Nishanova Zulfizar Yashin qizi

Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni 386
Nurulloyev Firuz No'monjonovich

Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida) 390
Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li

Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish 393
Tillayeva Vasila O'ktam qizi

Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni 398
Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li

Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish 402
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi

Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish 406
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов 409
Гуламов Жасур Баходирович

Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций средового воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии 413
Ягудин Дмитрий Рустамович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TALABALARDA ILMIY-TADQIQOT KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Saffarova Mohidil Axmadovna
Turon universiteti Pedagogika va psixologiya fakulteti v/b dotsenti, PhD

Mustafayeva Feruza Anvar qizi
Turon universiteti magistranti

Annotatsiya: Talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishning nazariy va metodologik asoslari tahlil etiladi. O'quv maqsadlarini to'g'ri belgilash orqali ta'lim oluvchilarda ilmiy tafakkur, tahliliy yondashuv va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish masalalari yoritiladi. Ilmiy bilishning nazariy va empirik darajalari o'zaro uyg'unlikda ko'rib chiqilib, laboratoriya ishlari, kuzatish va eksperimentlarning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslanadi. Tabiiy-ilmiy savodxonlik funksional savodxonlikning tarkibiy qismi sifatida talqin etilib, uning shaxsning kundalik hayotdagi muammolarni hal etishdagi o'rni ochib beriladi. Tadqiqot natijalari talabalarda nazariy bilimlarni amaliyot bilan integratsiya qilish, mustaqil fikrlash va innovatsion yondashuvni rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: tabiiy-ilmiy savodxonlik, funksional savodxonlik, ilmiy tafakkur, empirik va nazariy bilish, o'quv maqsadlari, kompetensiya, laboratoriya ishlari, innovatsion ta'lim, tahliliy fikrlash, kognitiv faoliyat.

Abstract: Theoretical and methodological foundations of developing natural science literacy among students are analyzed. The formation of scientific thinking, analytical approaches, and practical skills is highlighted through the proper formulation of learning objectives. The theoretical and empirical levels of scientific cognition are examined in an integrated manner, emphasizing the importance of laboratory work, observation, and experimentation. Natural science literacy is interpreted as a component of functional literacy, and its role in solving everyday life problems is clarified. The findings indicate the necessity of integrating theoretical knowledge with practice, as well as fostering independent thinking and innovative approaches among students.

Key words: natural science literacy, functional literacy, scientific thinking, empirical and theoretical cognition, learning objectives, competence, laboratory work, innovative education, analytical thinking, cognitive activity.

Аннотация: Анализируются теоретические и методологические основы развития естественно-научной грамотности у студентов. Рассматриваются вопросы формирования научного мышления, аналитического подхода и практических навыков посредством правильной постановки учебных целей. Теоретический и эмпирический уровни научного познания анализируются во взаимосвязи, обосновывается значимость лабораторных работ, наблюдений и экспериментов. Естественно-научная грамотность интерпретируется как составная часть функциональной грамотности, раскрывается её роль в решении повседневных жизненных задач. Результаты исследования показывают необходимость интеграции теоретических знаний с практикой, развития самостоятельного мышления и инновационного подхода у студентов.

Ключевые слова: естественно-научная грамотность, функциональная грамотность, научное мышление, эмпирическое и теоретическое познание, учебные цели, компетенция, лабораторные работы, инновационное образование, аналитическое мышление, когнитивная деятельность.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va innovatsiyalar jadallashgan davrda ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri – talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishdan iboratdir. Ayniqsa, XXI asrning dastlabki yillarida fan, texnika va sanoat sohalarida yuz berayotgan keskin o'zgarishlar, nano- va mikro-darajadagi tadqiqotlarning kengayib borishi, ilmiy natijalarning tezkor ravishda amaliyotga joriy etilishi ta'lim mazmunini tubdan yangilashni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy oliy ta'lim tizimida nafaqat nazariy bilim berish, balki talabalarda ilmiy tafakkur, tahliliy yondashuv va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mening shaxsiy mulohazam shuki, darhaqiqat, so'nggi o'tgan yillarda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, xususan, tabiiy fanlarni integratsiyalashgan holda o'qitish, funksional savodxonlikni rivojlantirish-

ga qaratilgan yondashuvlar talabalarning bilim olish jarayoniga yangicha mazmun olib kirdi. Biroq, shunga qaramay, koʻplab hollarda nazariy bilimlar amaliyot bilan yetarli darajada bogʻlanmayotgani kuzatiladi. Shaxsiy tajribamdan kelib chiqib, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirishda aynan eksperimental faoliyat, kuzatish va tahlil qilish jarayonlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki talaba oʻz qoʻli bilan bajarilgan tajriba orqali olingan natijalarni chuqurroq anglaydi va ularni hayotiy vaziyatlarga tatbiq etishga intiladi. Shaxsiy tajribamga tayanib aytish mumkinki, laboratoriya mashgʻulotlari talabaning nafaqat bilimini mustahkamlaydi, balki unda mustaqil fikrlash, muammoni hal etish va ilmiy xulosa chiqarish koʻnikmalarini ham rivojlantiradi.[1]

Shu bilan birga, funksional savodxonlik tushunchasi bugungi kunda taʼlimning asosiy koʻrsatkichlaridan biri sifatida qaralmoqda. U shaxsning egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qoʻllay olish qobiliyatini ifodalaydi. Ayniqsa, tabiiy-ilmiy savodxonlik talabaning atrof-muhitdagi hodisalarni ilmiy asosda tushunishi, ularni tahlil qilishi va muammolarga asosli yechim topishida muhim oʻrin tutadi. Mazkur maqolada aynan talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishning metodologik asoslari, uning tarkibiy komponentlari hamda taʼlim jarayonida qoʻllashning samarali yoʻllari tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur tadqiqot mavzusi doirasida olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni koʻrsatadiki, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish masalasi nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham dolzarb pedagogik muammo sifatida keng oʻrganilmoqda. Men oʻqigan adabiyotlardan kelib chiqib aytish mumkinki, ilmiy-pedagogik manbalarda tabiiy-ilmiy savodxonlik koʻproq funksional savodxonlikning tarkibiy qismi sifatida talqin etiladi va u shaxsning real hayotiy vaziyatlarda ilmiy bilimlardan samarali foydalanish qobiliyati bilan izohlanadi. Xususan, mahalliy olimlarning tadqiqotlarida tabiiy fanlarni oʻqitishda nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy koʻnikmalarni rivojlantirishga alohida eʼtibor qaratilgan. Pedagogik adabiyotlarda ilmiy bilishning nazariy va empirik darajalari oʻzaro bogʻliq holda talqin etilib, taʼlim jarayonida kuzatish, eksperiment va tahlil qilish metodlarining ahamiyati asoslab berilgan. Bu esa talabalarda ilmiy tafakkurni shakllantirishda muhim omil sifatida qaraladi.

Chet el adabiyotlari orasida tahlillar olib borganimda esa, funksional savodxonlik va tabiiy-ilmiy savodxonlik tushunchalari kengroq kontekstda – shaxsning global kompetensiyalari, tanqidiy fikrlashi va innovatsion yondashuvlari bilan uzviy bogʻliq holda oʻrganilganini kuzatdim. Xususan, xorijiy tadqiqotchilar ilmiy savodxonlikni shakllantirishda faoliyatga yoʻnaltirilgan taʼlim, loyiha asosida oʻqitish hamda eksperimental metodlarning samaradorligini yuqori baholaydilar.

Shuningdek, ilmiy manbalarda laboratoriya mashgʻulotlari, amaliy tajribalar va tadqiqotga yoʻnaltirilgan topshiriqlar orqali talabalarning bilimlarini chuqurlashtirish mumkinligi taʼkidlanadi. Bu yondashuvlar talabalarda nafaqat bilimlarni egallash, balki ularni tahlil qilish, umumlashtirish va amaliyotda qoʻllash koʻnikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Men oʻqigan adabiyotlardan yana shunday xulosaga keldimki, tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuv muhim oʻrin tutadi. Bu yondashuv taʼlim oluvchilarning bilim, koʻnikma va malakalarini real hayotiy vaziyatlar bilan uygʻunlashtirish imkonini beradi. Umuman olganda, tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni koʻrsatadiki, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish samaradorligi nazariy bilim, amaliy faoliyat va refleksiv tahlilning uygʻunligiga bevosita bogʻliqdir.

TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot ishida talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini oʻrganish kompleks metodologik yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot metodologiyasi ilmiy bilishning nazariy va empirik darajalarining oʻzaro uygʻunligiga tayangan holda shakllantirildi. Mening shaxsiy mulohazam shuki, darhaqiqat, tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish jarayonini chuqur oʻrganishda faqat nazariy tahlil bilan cheklanib qolish yetarli emas, balki amaliy tajriba va kuzatish natijalariga ham tayanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning nazariy metodlari – tahlil, sintez, umumlashtirish, taqqoslash va modellashtirish bilan bir qatorda empirik metodlar – kuzatish, pedagogik tajriba, eksperiment va natijalarni qayta ishlash usullaridan keng foydalanildi. Shaxsiy tajribamga tayanib, shuni taʼkidlash joizki, eksperimental faoliyat talabalarda tabiiy-ilmiy bilimlarni mustahkamlashda samarali vosita hisoblanadi. Ayniqsa, eksperiment oʻtkazish jarayonida talabalar nafaqat nazariy bilimlarini amalda sinab koʻradilar, balki ilmiy muammoni tahlil qilish, dalillar asosida xulosa chiqarish va natijalarni baholash koʻnikmalarini ham egallaydilar.[2]

Metodologik yondashuvlarimdan kelib chiqib, tadqiqotda funksional savodxonlikning tarkibiy qismi sifatida tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirishga kompetensiyaviy yondashuv asos qilib olindi. Ushbu yondashuv doirasida talabalarning bilim, koʻnikma va malakalari real hayotiy vaziyatlar bilan bogʻliq holda rivojlantirildi. Shu

1 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-avgustdagi “Kimyo va biologiya yoʻnalishlarida uzluksiz taʼlim sifatini va ilm-fan natijadorligini oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-4805-son Qarori. https://lex.uz/docs/494547

2 Djoraev M. Fizika oʻqitish metodikasi. – Toshkent: 2021.

bilan birga, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli o'qitish, loyiha asosida o'qitish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kabi zamonaviy pedagogik texnologiyalar tadqiqotning muhim metodologik asosini tashkil etdi. Darhaqiqat, tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, ilmiy bilishning nazariy va empirik metodlarini uyg'unlashtirish talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni samarali rivojlantirish imkonini beradi. Shu asosda tadqiqot metodologiyasi talabalarning kognitiv faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ilmiy tafakkurini shakllantirishga yo'naltirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot doirasida talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan mavjud nazariy qarashlar va amaliy yondashuvlar chuqur tahlil qilindi hamda ularning samaradorligi kompleks tarzda baholandi. Tadqiqot natijalari ilmiy bilishning nazariy va empirik darajalarini o'zaro uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini yana bir bor tasdiqladi. Ayniqsa, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash talabalarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishi va ularni real vaziyatlarda qo'llay olishiga xizmat qiladi. Mening natijalarimdan kelib chiqib aytish mumkinki, tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish jarayonida an'anaviy ma'ruza uslublaridan ko'ra, eksperiment, kuzatish, tahlil va muammoli vaziyatlarga asoslangan o'qitish metodlari ancha samaraliroq hisoblanadi. Chunki bunday metodlar talabaning faqat eslab qolish emas, balki anglash, tahlil qilish va xulosa chiqarish faoliyatini faollashtiradi. Men o'tkazgan tahlillardan kelib chiqib, shuni ta'kidlash joizki, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikning rivojlanish darajasi ularning kognitiv faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va o'quv jarayonida yaratilgan pedagogik sharoitlarga bevosita bog'liqdir. Xususan, laboratoriya mashg'ulotlari, amaliy tajribalar va eksperimental topshiriqlar tizimli ravishda tashkil etilganda, talabalarning ilmiy tushunchalarni o'zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshadi. Mening shaxsiy tahlillarimdan to'xtalsak, ko'plab holatlarda talabalarda nazariy bilimlar yetarli bo'lsa-da, ularni amaliyotda qo'llashda qiyinchiliklar kuzatiladi. Bu esa empirik faoliyatning yetarlicha yo'lga qo'yilmaganligi bilan izohlanadi. Aksincha, tajriba va kuzatishlarga asoslangan ta'lim jarayonida talabalar hodisalarni bevosita kuzatish, o'lchash, taqqoslash va umumlashtirish orqali chuqurroq bilimga ega bo'ladilar.

Shaxsiy tajribamga tayanib aytish mumkinki, laboratoriya sharoitida o'tkazilgan tajribalar talabalarning ilmiy tafakkurini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday jarayonda talaba ilmiy muammoni mustaqil aniqlash, gipoteza ilgari surish, tajriba o'tkazish va natijalarni tahlil qilish bosqichlarini o'zlashtiradi. Bu esa o'z navbatida unda ilmiy izlanish madaniyatini rivojlantiradi.[3]

Darhaqiqat, olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish quyidagi asosiy komponentlar asosida samarali amalga oshiriladi:

- kognitiv-mazmunli komponent – ilmiy tushunchalar, qonuniyatlar va faktlarni o'zlashtirish;
- kompetentli komponent – ilmiy metodlardan foydalanish va eksperiment o'tkazish;
- kontekstli komponent – bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash;
- motivatsion komponent – ilmiy izlanishga qiziqish va ehtiyojning shakllanishi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, aynan ushbu komponentlarning uyg'unligi talabalarda barqaror ilmiy savodxonlikni shakllantiradi. Shu bilan birga, funksional savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar talabalarning umumiy intellektual rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Men o'tkazgan tahlillardan kelib chiqib yana bir muhim jihat shuki, ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlarni yaratish talabalarning fikrlash faoliyatini sezilarli darajada faollashtiradi. Bunday vaziyatlarda talabalar tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki uni izlovchi va yaratuvchi subyektga aylanadi. Natijada ularda tanqidiy va kreativ fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Bundan tashqari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirishda muhim vosita ekanligi aniqlandi. Raqamli platformalar, virtual laboratoriyalar va interaktiv modellar talabalarga murakkab jarayonlarni vizual tarzda tushunish imkonini beradi. Umuman olganda, mening natijalarimdan kelib chiqib quyidagi umumlashmalarni keltirish mumkin:

- nazariy va empirik bilimlar uyg'unligi ta'lim samaradorligini oshiradi;
- laboratoriya va eksperimental faoliyat ilmiy tafakkurni rivojlantiradi;
- muammoli va loyiha asosidagi ta'lim mustaqil fikrlashni shakllantiradi;
- funksional savodxonlik yondashuvi bilimlarni hayot bilan bog'laydi;
- motivatsiya va qiziqish ilmiy izlanishning asosiy drayveri hisoblanadi.

3 Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.

Shunday qilib, olib borilgan tahlillar va olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish ko'p omilli, tizimli va uzluksiz jarayon bo'lib, u nazariy bilim, amaliy faoliyat va refleksiv tahlilning o'zaro integratsiyasi asosida samarali shakllanadi.[4]

1-jadval: **Talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish mexanizmlari va ularning samaradorligi**

№	Mexanizm / yondashuv	Mazmuni	Qo'llaniladigan metodlar	Kutilayotgan natija
1	**Faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim**	Talabaning faol ishtiroki asosida bilim olish	Amaliy mashg'ulotlar, muammoli vaziyatlar	Mustaqil fikrlash va tahlil qilish rivojlanadi
2	**Loyiha asosida o'qitish**	Real muammolar asosida izlanish olib borish	Loyihalar, tadqiqot ishlari	Tadqiqotchilik ko'nikmalari shakllanadi
3	**Muammoli o'qitish**	Muammo orqali bilimga yo'naltirish	Savol-javob, muammoli topshiriqlar	Tanqidiy va kreativ tafakkur rivojlanadi
4	**Eksperimental faoliyat**	Tajriba va kuzatish orqali bilim olish	Laboratoriya ishlari, eksperiment	Amaliy ko'nikmalar va ilmiy tafakkur shakllanadi
5	**Kognitiv yondashuv**	Bilimni anglash va qayta ishlash	Tahlil, sintez, taqqoslash	Tushunish va umumlashtirish qobiliyati oshadi
6	**AKTdan foydalanish**	Raqamli vositalar orqali o'qitish	Virtual laboratoriyalar, multimedia	Vizual tushunish va qiziqish ortadi
7	**Refleksiv yondashuv**	O'z faoliyatini tahlil qilish	O'z-o'zini baholash, muhokama	O'z ustida ishlash va xulosa chiqarish rivojlanadi
8	**Motivatsion yondashuv**	Qiziqish va ehtiyojni shakllantirish	Rag'batlantirish, interaktiv usullar	O'qishga bo'lgan motivatsiya kuchayadi

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish kompleks va uzluksiz jarayon bo'lib, u bir nechta pedagogik, psixologik va metodologik mexanizmlarga tayanadi. Mening shaxsiy mulohazam shuki, laboratoriya va eksperimental faoliyat orqali o'tkazilgan tajribalar talabalarda nafaqat nazariy bilimlarni chuqur o'zlashtirish, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, faoliyatga yo'naltirilgan, loyiha va muammoli o'qitish metodlari talabaning mustaqil fikrlash, tanqidiy va kreativ tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Mening shaxsiy tahlillarimdan kelib chiqib aytish mumkinki, motivatsiya, refleksiya va innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish nafaqat talabaning bilimini, balki ularning ilmiy tafakkur madaniyatini va ijodiy salohiyatini oshiradi. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va metodik shart-sharoitlarni yaratish talabalarning ilmiy izlanish madaniyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish yuqori malakali, faol va ijodiy shaxslar tayyorlashda muhim strategik omil hisoblanadi. Mening shaxsiy tajribamga tayanib aytganda, bu jarayon nafaqat o'quv jarayonini samarali qiladi, balki shaxsning kasbiy va ijtimoiy faoliyatga tayyorgarligini mustahkamlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish ta'lim tizimining muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligi aniqlandi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ilmiy bilishning nazariy va empirik darajalarini uyg'unlashtirish talabalarda ilmiy tafakkur, tahliliy yondashuv va amaliy ko'nikmalarni samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, laboratoriya mashg'ulotlari, eksperiment va kuzatishlarga asoslangan ta'lim jarayonlari bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlaydi hamda ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkonini kengaytiradi. Shu bilan birga, funksional savodxonlikka asoslangan yondashuv talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, muammolarni hal etish va ilmiy xulosalar chiqarish qobiliyatlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- oliy ta'lim muassasalarida tabiiy fanlarni o'qitishda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish;
- laboratoriya mashg'ulotlari va eksperimental faoliyat ulushini oshirish hamda ularni tizimli ravishda yo'lga qo'yish;

4 Sayidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: TDPU, 2019.

- muammoli va loyiha asosida oʻqitish metodlarini keng joriy etish orqali talabalarning mustaqil va kreativ fikrlashini rivojlantirish;
- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, xususan, virtual laboratoriyalar va interaktiv platformalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish;
- talabalarda ilmiy-tadqiqot faoliyatiga qiziqishni oshirish maqsadida motivatsion va refleksiv yondashuvlarni kuchaytirish;
- kompetensiyaviy yondashuv asosida bilim, koʻnikma va malakalarni real hayotiy vaziyatlar bilan bogʻliq holda rivojlantirish.

Umuman olganda, talabalarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish koʻp omilli, tizimli va uzluksiz jarayon boʻlib, u zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar hamda ilmiy-amaliy faoliyatning uygʻunligi asosida samarali amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-avgustdagi “Kimyo va biologiya yoʻnalishlarida uzluksiz ta'lim sifatini va ilm-fan natijadorligini oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-4805-son qarori. https://lex.uz/docs/494547
2. Joʻrayev M. Fizika oʻqitish metodikasi. – Toshkent, 2021.
3. Latipov Rahmon Ravshanovich. “Mechanisms for the Development of Research Competencies in Students”. Bukhara State Pedagogical Institute, Science and Education Scientific Journal, 2025, Vol. 6, Issue 11.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2022.
5. Sayidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: TDPU, 2019.
6. Abdullayeva D. “Talabalarda ilmiy-tadqiqot kompetensiyasini shakllantirishning psixologik asoslari”. Pedagogik izlanishlar jurnali, 2022, 3-son.
7. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co., 1933.
8. Kolb D.A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. – New Jersey: Prentice Hall, 1984.
9. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1986.
10. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: McKay, 1956.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.